

Nr 489.

Av herr **Olsson** i Ramsta **m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 341, med förslag till lag om allmän tjänsteplikt.

Genom Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 341, är förslag till »lag om allmän tjänsteplikt» förelagt riksdagen till antagande.

Enligt förslaget första § stadgas, att en var inom riket bosatt man och kvinna, vilken fyllt femton men ej sextio år, skulle vara underkastad tjänsteplikt, varmed enligt lagförslaget förstås skyldighet att, då sådant påkallas, utföra arbete i av lagen vidare bestämd ordning för folknäringens tryggande, för täckande av behovet av bränsle till hushållen, industrien eller kommunikationsmedlen, för tillgodoseende av krigsmaktens behov, för samfärdselns uppehållande eller för annat ändamål av synnerlig vikt.

Det är tydligt, att det är den hotande kol- och vedbristen, som närmast föranlett Kungl. Maj:t att framlägga detta lagförslag, vilket så ingående ingriper i den enskilda medborgarens rätt att bestämma över sin person och sin arbetskraft, att man får gå till det krigförande Tyskland för att finna någon full motsvarighet.

Med rätta ställer man den frågan till sig: »är läget så förtvivlat, att ett icke krigförande land måste tillgripa sådana tvångsåtgärder som att mobilisera hela landets vuxna, arbetsföra befolkning i civil värnplikt?»

Och, om det skulle befinnas nödvändigt, att staten får till sitt förfogande en viss kvantitet mänsklig arbetskraft för att kunna tillförsäkra landet dess behov av bränsle, är det därför nödvändigt att binda hela Sveriges vuxna befolkning och beröva den sin personliga frihet genom en lag, som med sina hårda straffbestämmelser endast kan tänkas genomförbar i ett krigförande land, ställt i stort nödläge?

Våra grannländer, Norge och Danmark, där bränslefrågan kanske varit svårare att lösa än i Sverige, ha dock icke ansett sig behöva tillgripa

så utomordentliga åtgärder som att antaga en lag om allmän tjänsteplikt. Då lagförslaget först talar om, att tjänsteplikten skulle behövas för folknäringens trygghet, är det ej underligt om jordbrukarna ställa sig undrande och spörjande inför detta förslag.

Måne det behöves en sådan tvångsåtgärd från statens sida för att få Sveriges jordbrukare att beså varenda fläck odlad jord? Förvisso icke.

Så långt våra förråd av utsäden räcka äro vi övertygade om att de skola komma till användning.

Och måne den allmänna tjänsteplikten är nödvändig för att säkerställa inbärgningen av skörden? Härpå svara vi också ett obetingat nej.

I regel har det huvudsakligast varit de södra delarna av Sverige, som årligen under skördetiden och till betfälten behövt anlita arbetare från andra delar av landet. Visserligen ha en del skånska jordbrukare under flydda år sett med sin fördel förenligt att importera utländska arbetare till betfälten, men detta är intet bevis för, att icke svensk arbetskraft stått att uppdryva.

Vi veta också att socialstyrelsen i år avstyrkt tillstånd för skånska jordbrukare att importera utländska arbetare under förklaring, att nödig arbetskraft för skördarbetet stode att erhålla inom landet.

Alltså: för skördens tillvaratagande torde inga som helst utomordentliga åtgärder — utöver arbetsförmedlingsanstaltens åtgöranden — behöva vidtagas. Få vi dessutom räkna med, att beväringmännen i tillräckligt stor utsträckning permitteras för skördarbete, äro vi vissa om, att Sveriges jordbrukare i år såsom förr skola kunna bärga skörden.

Vid genomläsningen av den kungl. propositionen finner man dock, som vi antytt i början, att det i första hand varit säkerställandet av landets bränslebehov för kommande höst och vinter, som varit bestämmande för Kungl. Maj:t vid lagförslagets utarbetande. Chefen för finansdepartementet anförde vid ärendets föredragning i statsrådet följande: »Bland de uppgifter, som inställt sig för vårt lands vidkommande, har livsmedelsproduktionens utveckling hittills främst varit föremål för uppmärksamhet, och detta med allt skäl. Emellertid finnes ett annat område av näringslivet, som i betydelse står tillbaka endast för livsmedelsproduktionen och där de mest genomgripande åtgärder visat sig vara av trängande behov. Detta är bränslekaffningen, för vars tillgodoseende Kungl. Maj:t på min föredragning den 16 april 1917 tillsatt en ny, särskild kommission.»

Allt vad finansministern vidare anförde i statsrådet vid föredragning av detta ärende visar oförtydligt, att vedanskaffningen och bränsletillgångens säkerställande var det centrala motivet för lagförslagets framläggande för Riksdagen.

Inför detta faktum ställer man sig ännu mera undrande och spörjande, huruvida så våldsamma statsåtgärder ens kunna behöva eventuellt ifrågasättas. Säkert är, att detta lagförslag bland stora delar av vårt folk mottagits med ogillande och protester.

Av vad chefen för finansdepartementet anförde vid ärendets föredragning i konseljen finner man, att den beräknade större avverkningen under innevarande avverkningsår endast med 2 millioner m³ skulle behöva överstiga den normala avverkningen.

Men som bristen på bränsle gör sig alltmera kännbar, måste denna årsavverkning avslutas redan under sommarmånaderna för att veden skall hinna torka före nedforslingen på vinterföret.

Därjämte måste också på grund av möjligheten för en snart inträdande bränslebrist en betydande del av detta virke nedforslas redan på barmark före vintern.

Statsrådet och chefen för finansdepartementet kommer därför till den slutsatsen, att tjugo millioner kubikmeter fast mått ved böra genom brännslekommissionens försorg avverkas fortast möjligt innevarande sommar. Det är med förvåning man finner av den Kungl. propositionen, att den ifrågasattvarande arbetskraften för denna avverkning av 20 millioner m³ ved skulle tagas från jordbruket. Visserligen utsäges detta endast dunkelt i den kungl. propositionen, men ordföranden i statens brännslekommission har bekräftat, att så vore meningen.

Då under nuvarande förhållanden landets förseende med livsmedel måste sättas i första rummet, får det anses som mindre välbetänkt att taga erforderliga dagsverken till väsentlig del från jordbruket. Till följd av den sena våren har sådden blivit försenad högst betydligt. Tar man dessutom i betraktande den sedan årtionden fortgående avfolkningen från landsbygden, torde man förstå, att någon arbetslöshetsperiod därstädes under sommaren i allmänhet och i år ännu mindre kommer att inträffa.

Man förvånar sig också över att icke Kungl. Maj:t samtidigt med propositionen framlagt fullständiga inventeringssiffror över det förråd av upphuggen ved, som finnes inom landet.

Men då så icke skett, saknar riksdagen fasta utgångspunkter för sina beräkningar. Till följd av de höga priserna får man dock antaga, att upphuggningen av ved i vinter skett i rätt stor omfattning.

Skulle den nu pågående inventeringen dock visa, att en sommaravverkning till viss myckenhet får lov att äga rum, böra andra vägar väljas än att tillgripa en så förtvivlad utväg som att ålägga Sveriges vuxna befolkning allmän tjänsteplikt, vilken i sin första tillämpning skulle gå ut över jordbrukarna. En lättare framkomlig väg synes oss vara, att

ålägga skogsägare skyldighet sommarhugga viss myckenhet ved, allt efter skogsbeståndens beskaffenhet och storlek.

De stora bruksbolagen skulle med lätthet kunna organisera en sådan avverkning och genom egna skogstjänstemän verkställa utsyningen. Genom att lägga denna avverkning efter de stora kommunikationslederna kunde transportkostnaderna avsevärt nedbringas. För att likställa alla skogsägare borde även all förut upphuggen ved beslagtagas av staten efter fastställda priser.

Om för någon skogsägare svårighet skulle yppa sig att själv skaffa arbetskraft för avverkningens verkställande, borde i första hand hänvändelse ske till den kommunala nämnden, som i sin tur genom länsnämnden och arbetsförmedlingsanstalterna vidtager åtgärder för att skaffa arbetare.

Först då det visade sig omöjligt att på detta sätt erhålla tillräcklig arbetskraft, borde hänvändelse till statens bränslekommission ske för erhållande av militär utkommendering.

Om tiden för avverkningens avslutande icke framflyttas till exempel till juli månads slut, utan skogsägarna finge även hela augusti fortsätta avverkningen, torde anskaffningen av tillräcklig arbetskraft icke möta några större svårigheter.

Priset å veden får naturligtvis ej sättas så lågt, att icke arbetet med upphuggningen kan betalas fullt ut lika bra som annat jämfällt arbete.

Man kan även ifrågasätta, huruvida icke staten borde åsätta maximi-pris å själva råvaran särskilt och särskilt för huggningen.

I de kommuner, där sommaravverkning komme att äga rum, borde organisationsnämnder väljas, som hade att övervaka avverkningen och bistå vid anskaffningar av arbetskraft, ordna provianterings- och inkvarteringsfrågorna samt ansvara för avverkningsplanens riktiga utförande.

Staten borde träda emellan med fria resor till och från arbetsplatsen.

Chefen för finansdepartementet hade även eventuellt tänkt sig möjligheten att gå fram efter dessa linjer. Han säger härom följande: »Närmaste uppgiften måste därför bliva att sätta rättsmedel i statens hand, varigenom den vid behov kan göra sig till herre över de privata bränsletillgångarna i landet. För detta ändamål torde emellertid förfoganderättslagen, särskilt i det skick, vari det nu antagits att gälla till utgången av april månad 1918, erbjuda allt erforderligt stöd; ty med denna lags tillhjälp kan Kungl. Maj:t såväl förfoga över skogar, torvmossar, stenkolsgruvor o. s. v. som ock avverka där befintliga bränsletillgångar och slutligen även ålägga ägarna själva att för kronans räkning verkställa avverk-

ningar. Man skulle då kunna tänka sig en så pass enkel lösning av uppgiften, som att varje skogsägare utan vidare med stöd av förfoganderättslagen ålades att ställa till kronans förfogande en i förhållande till hans skogsareal eller virkestillgång avpassad vedmängd, med motsvarande åläggande för ägare av torvmossar.» De av statsrådet sedan gjorda invändningarna mot detta tillvägagångssätt, nämligen att avverkningarna skulle spridas över hela skogsområdet och transportererna därigenom bli dyrare ävensom att svårigheter skulle uppstå att anskaffa mat och bostäder åt arbetarna, synas mig icke kunna tillmätas sådan betydelse, att förslaget enbart på grund därav bör förkastas.

Då staten dessutom äger välbelägna skogar, som kunde ifrågakomma att med militär arbetskraft avverka, borde här förutnämnda olägenhet väsentligt kunna reduceras.

Organisationsfrågan kommer för övrigt i ett helt annat läge, än finansministern hade tänkt sig med sin plan om allmän tjänsteplikt, om riksdagen, som är att hoppas, icke godtager denna lag.

Detta hindrar dock icke att avverkningarna förläggas till de i transporthänseende mest välbelägna skogstrakterna. Att på detta sätt, som vi här föreslagit, det skulle gå lättare och smidigare för staten att erhålla och för de enskilda skogsägarna att åstadkomma den nödiga bränsletillgången är otvivelaktigt. Herr finansministern säger härom vid ärendets avgörande i statsrådet följande: »Vad särskilt angår en hel del mindre skogsägare, är det möjligt, att saken kunde utveckla sig på detta sätt, i det att de själva med eller utan hjälp av hemmavarande söner och mågar eller drängar begagnade lediga dagar att hugga ved i gårdens närhet; och i avseende på de större skogsägarna, särskilt de stora bolagen, är det också fullt möjligt, att dessa kunna väntas förfoga över erforderlig arbetskraft för ändamålet, eventuellt genom inskränkning i eller inställandet av antingen skogsvårdsarbeten eller ock industriell drift.» Om sedan de kommunala nämnderna under länsnämnden finge till uppgift att övervaka och organisatoriskt leda det hela med erhållande av hjälp från arbetsförmedlingsanstalterna och militären, torde den eventuellt felande arbetskraften med lätthet kunna uppbringas.

Då avverkningen är avsedd att äga rum under sommartid, borde bostadsfrågan icke vara svår att lösa. På grund av vad vi här framhållit få vi vördsamt hemställa,

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts nåd. proposition, nr 341, om införande av allmän tjänsteplikt, beslutar bränslebehovets tillgodoseende genom

tvångsavverkning instundande sommar i enlighet med
av oss i motionen uppdragna grundlinjer.

Stockholm den 15 maj 1917.

Gustaf Olsson
i Ramsta.

Sven Jönsson
i Fridhill.

G. F. Lundgren,
Nora.
